

Akademiepenning 2005

Laudatio uitgesproken door prof. dr. P.C. van der Vliet bij de uitreiking van de Akademiepenning 2005 op 30 mei 2005.

*De Akademiepenning is aan **dr. K.H. Chang** toegekend voor zijn grote verdiensten voor de wetenschapsbeoefening in het algemeen en het natuurkundig onderzoek in Nederland in het bijzonder.*

Geachte dr. Chang, mevrouw Chang, dames en heren,

Het is de eerste week van april dit jaar, om precies te zijn donderdag 7 april. Ik neem u mee naar een regenachtig Brussel, waar - in een van de vele vergaderzalen van de Europese Unie - een van de vele vergaderingen van het Europese circuit plaatsvindt. Dit keer niet zo maar een vergadering, maar een waar belangrijke beslissingen worden genomen over de toekomstige infrastructuur en investeringen in de wetenschap in Europa. Na afloop van de geslaagde bijeenkomst, waar de *European Roadmap for Research Infrastructures* wordt gepresenteerd, klinkt langdurig applaus. De voorzitter wordt uitvoerig geprezen voor zijn voortreffelijke leiding en het baanbrekende resultaat, onder andere door de Europese commissaris voor wetenschappelijk onderzoek. Wie was die succesvolle voorzitter? U raadt het al: dr. Hans Chang, de laureaat van de Akademiepenning vandaag. Er is overigens een gerede kans dat Hans Chang mij zo dadelijk, na afloop van deze laudatio zal corrigeren: in de trant van: 'het viel wel mee met die lofuitingen', of 'het was niet erg regenachtig in Brussel die dag'. En waarschijnlijk heeft hij dan nog gelijk ook. Want ook dat is een van de eigenschappen van deze Akademiepenningwinnaar: hij heeft vrijwel altijd gelijk, en als hij het niet heeft, zorgt hij wel dat hij het krijgt. Maar altijd loyaal.

Mijnheer Chang, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen heeft, op voordracht van de Afdeling Natuurkunde, besloten de Akademiepenning 2005 aan u toe te kennen. U ontvangt deze onderscheiding vanwege uw grote verdiensten voor de wetenschapsbeoefening in het algemeen en voor het natuurkundig onderzoek in het bijzonder. U heeft essentiële bijdragen geleverd aan de ontwikkeling en vormgeving van het onderzoeksbeleid van FOM en NWO en aan de verankering van het Nederlandse wetenschapsbeleid in een internationale context.

Na uw studie experimentele fysica, met wiskunde en economische sociologie, aan de Universiteit van Amsterdam was u van 1968 tot 1972 als promovendus verbonden aan de Stichting FOM, Fundamenteel Onderzoek van de Materie, een stichting die later in uw leven een centrale rol zou gaan vervullen. Na uw promotie trad u in dienst van NWO en verrichtte onderzoek aan de wetenschappelijke output van Nederlandse natuurkundigen tussen 1945 en 1970. Daaruit blijkt direct al uw belangstelling voor beleidszaken. Tussen 1975 en 1984 bouwde u deze interesse in wetenschapsbeleid uit in uw functie van directeur algemeen onderzoeksbeleid van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. In 1985 werd u benoemd tot directeur van FOM, een functie die u tot op de dag van vandaag bekleedt.

De vooraanstaande positie van de Nederlandse fysica is volgens velen in belangrijke mate te danken aan het uitstekende functioneren van de FOM als tweedegeldstroomorganisatie. Kenmerkend daarvoor is dat de aansturing van het fysisch onderzoek door FOM op hoofdlijnen nationaal wordt gecoördineerd en met inzet van adequate middelen wordt ondersteund. De efficiëntie en de daadkracht van FOM worden algemeen erkend, ook buiten de natuurkunde.

Het is de verdienste van u, mijnheer Chang, dat in bestuurlijk complexe omstandigheden en financieel moeilijke tijden FOM onder uw directeurschap deze agendabepalende rol met verve heeft kunnen blijven spelen. Door uw vooruitziende blik en bezielende optreden is de organisatie steeds op de juiste tijd rijp gemaakt voor ingrijpende strategische keuzes en bent u in staat geweest om de daaruit voortvloeiende noodzakelijke veranderingen ook daadwerkelijk te realiseren. Daarbij moesten soms grote weerstanden worden overwonnen die hoge eisen stelden aan uw visie, overtuigingskracht en organisatietalent. De recente realisatie van de coalitie tussen FOM en NWO, in de vorm van het nieuwe gebiedsbestuur natuurkunde waarvan u tevens directeur bent, vormt een voorbeeld hiervan; na vele jaren van bestuurlijke onduidelijkheid is dit een grote vooruitgang.

Onder uw leiding werd ook de maatschappelijke oriëntatie van het fundamentele onderzoek benadrukt. Tegelijkertijd werden de relaties met het bedrijfsleven krachtig aangehaald in de vorm van strategische

coalities. Ook de opleiding van jonge onderzoekers en technici ter voorbereiding op een goede positie op de arbeidsmarkt kreeg nieuwe impulsen. Bij dit alles zorgde u ervoor dat de organisatie sterk aan wendbaarheid won, waardoor op het juiste moment en met de goede dosering op nieuwe ontwikkelingen kon worden ingespeeld. De invoering van de programmaorganisatie in 1997 heeft er niet alleen toe bijgedragen dat binnen de fysica de dynamiek van de beleidsvoering kon toenemen, maar verschaftte ook het instrumentarium om slagvaardig samen te werken met het bedrijfsleven en andere disciplines.

Het werkveld van FOM, voorheen gericht op de 'harde' fysica, is onder uw directeurschap uitgebreid tot gebieden die overlappen met aanpalende disciplines, zoals de wiskundige fysica, de materiaalkunde in de brede zin en in het bijzonder de fysica van levensprocessen. Dat laatste vormt nu een van de hoofdthema's van FOM.

Mijnheer Chang, u bent uitgegroeid tot een gezaghebbend figuur in de fysische gemeenschap die niet alleen door de academische wereld maar ook ver daarbuiten zeer gewaardeerd wordt. U participeerde in onder andere de Stichting Physica, de Kamer Natuurkunde van de VSNU, het Dutch Polymer Institute en de Kenniskring Amsterdam, om maar enkele nationale activiteiten te noemen. Maar juist ook in internationale kring hebt u de Nederlandse wetenschap met succes vertegenwoordigd. Zo was u lid van de JET Council en medeoprichter en eerste voorzitter van de European Union of Physics Research Organisations, terwijl u namens het ministerie van OCW belangrijke opdrachten vervult binnen de EU en de OECD. In het bijzonder noem ik hier de leiding van de Nederlandse delegatie naar het Global Science Forum, waarin de topbeleidsmakers op het gebied van wetenschappelijk onderzoek uit heel de wereld zijn vertegenwoordigd. U vervult daarin een prominente rol. Door uw kennis van wetenschappelijke ontwikkelingen ook ver buiten de natuurkunde en van het wetenschapsbeleid in verschillende landen hebt u groot gezag verworven en daardoor het Nederlandse wetenschapsbeleid veel aanzien verschaft.

In 2002 werd u op voordracht van grote EU-landen als Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Italië unaniem gekozen tot voorzitter van het *European Strategy Forum for Research Infrastructure (ESFRI)*. Ik noemde dat al in het begin. Research infrastructures worden door de Europese commissie beschouwd als de snelwegen waarlangs kennis wordt gegenereerd en vormen een speerpunt in het Europese wetenschapsbeleid, als essentieel onderdeel van het 7^e kaderprogramma. U speelde binnen de ESFRI een centrale rol bij de discussie over grote investeringen in wetenschappelijke apparatuur in alle takken van wetenschap. Het rapport *European roadmap for research infrastructures* is begin april verschenen en geeft 23 concrete voorbeelden van nieuwe, grootschalige infrastructurele voorzieningen die Europa nodig heeft in de komende 10 jaar, teneinde de grootse visie van een Kennisintensief Europa ook daadwerkelijk waar te maken. Het is voor het eerst dat tussen de lidstaten overeenstemming is bereikt over de aanpak van dit vraagstuk. Het rapport is ook door de Nederlandse regering omarmd, en leidt mogelijk tot nieuwe initiatieven vanuit het Innovatieplatform rond grootschalige research-infrastructuur in ons eigen land zelf als een strategisch onderdeel van een ambitieus Nederlands kennis- en innovatiebeleid in Europese context.

Mijnheer Chang, de gedrevenheid en efficiëntie waarmee u zich inzet en de successen die u oogst spreken zowel nationaal als internationaal tot de verbeelding. Dat u daarnaast nog tijd hebt voor sportieve prestaties, zoals het organiseren van sportdagen voor FOM-directeuren en wandelingen met uw zoons door de bergen, toont eens te meer aan hoe efficiënt u met uw tijd kunt omgaan. Vorig jaar werd u daarvoor benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau, in uw eigen woorden een blijk van maatschappelijke waardering die nu gevolgd wordt door een blijk van waardering uit de kringen van de wetenschap. De wetenschap, die u ondanks uw vele bestuurlijke taken nog altijd inhoudelijk blijft volgen. Namens het bestuur van de Afdeling Natuurkunde feliciteer ik u en uw familie van harte met deze onderscheiding. Dan geef ik nu het woord terug aan de president, die u de penning zal overhandigen.

Ik dank u.